รูปแบบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี*

CITIZENSHIP DEVELOPMENT MODEL IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHIST GUIDELINES OF PEOPLE IN NONTHABURI PROVINCE

อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า
Abhinya Chatchorpha
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: somchaimalison@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นพลเมือง องค์ประกอบการพัฒนาความเป็นพลเมือง และรูปแบบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงและวิเคราะห์จำแนกอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม 2) ด้านเคารพหลักความเสมอภาคและสิทธิผู้อื่น 3) ด้านเคารพความแตกต่าง และ 4) ด้านเคารพกติกา 2. องค์ประกอบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านอำนาจโดยความรู้ 2) ด้านอำนาจในการปฏิบัติ และ 3) ด้านอำนาจของความคิดและทัศนคติ 3. รูปแบบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย 1) ด้านธัมมัญญู (ผู้รู้จักเหตุ) 2) ด้านอัตถัญญู (ผู้รู้จักผล) 3) ด้านอัตตัญญู (ผู้รู้จักตน) 4) ด้านมัตตัญญู (ผู้รู้จักประมาณ) 5) ด้านกาลัญญู (ผู้รู้จักกาลเวลา) 6) ด้านปริสัญญู (ผู้รู้จักชุมชน) และ 7) ปุคคลัญญู (ผู้รู้จักบุคคล)

คำสำคัญ: ความเป็นพลเมือง; ประชาธิปไตย; พระพุทธศาสนา; นนทบุรี

*Received June 21, 2023; Revised June 30, 2023; Accepted July 1, 2023

Abstract

Objectives of this research were to study citizenship character in a democratic system of people in Nonthaburi Province, to study the component of citizenship development in a democratic system of people in Nonthaburi Province, and to propose the model of citizenship development in a democratic system according to Buddhist guideline of people in Nonthaburi Province, conducted by the qualitative research method, in-depth-interviewing 25 key informants using a structured in-depth-interview script, analyzed data by content descriptive interpretation by analytic induction bringing data from interviews to be systematically organized and classified.

Findings were as follows: 1. Citizenship characteristics in a democratic system of people in Nonthaburi Province consisted of; 1) self and social responsibility, 2) respecting the equality principle and other's rights, 3) respecting individual differences, and 4) respecting rules and regulations. 2. The components of citizenship development in a democratic system of the people in Nonthaburi Province consisted of; 1) power by knowledge, 2) operational power, and 3) opinion power and attitude. 3. A model of citizenship development in a democratic system according to Buddhism of the people in Nonthaburi Province according to Sappurisadhamma 7 consisted of 1) Dhammanyuta, 2) Atthanyuta, 3) Attanyuta, 4) Mattanyuta, 5) Kalanyuta, 6) Parisanyuta, and 7) Puggalanyuta.

Keywords: Citizenship; Buddhist Guideline; Democratic System; Nonthaburi

บทนำ

คำว่า พลเมือง จะปรากฏอยู่ในทุกระบอบการปกครองของแต่ละประเทศ แต่พลเมืองจะมีบทบาทหน้าที่และบุคลิกภาพอย่างไรนั้น จะขึ้นอยู่กับระบอบทางการเมืองของรัฐนั้น ๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) การสร้างความเป็นพลเมืองเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยพลเมืองมีพื้นที่ได้แสดงออกถึงสิทธิของพลเมืองเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และได้แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองที่มีความผูกพันกับประเด็นสาธารณะ (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2563) สอดรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่เป็นการปกครองที่ยึดถือความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ของประเทศ มีเป้าหมายให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันติสุข ภายใต้การตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับหลักธรรม วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555) รวมถึงการมีจิตสำนึก

พลเมืองที่เคารพต่อสิทธิเสรีภาพมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคมภายใต้กรอบของกฎหมาย

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน สามารถสรุปประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้ 1) การยึดติดกับรูปแบบประชาธิปไตย : ประชาธิปไตยของไทยมักให้ความสำคัญเฉพาะกับรูปแบบหรือกระบวนการทำให้เป้าหมายของประชาธิปไตยของไทยถูกละเลย 2) ระบบอุปถัมภ์ 3) การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย 4) การบริหารราชการแผ่นดินแบบรัฐรวมศูนย์ 5) การคอรัปชั่น 6) พรรคการเมืองไทยที่ขาดความเป็นสถาบันทางการเมือง 7) การพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทย (ณัฏฐพล บุณยพิพัฒน์, 2562)

จังหวัดนนทบุรี มีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ทำให้จังหวัดนนทบุรี ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกแต่ด้วยตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร บางพื้นที่จึงกลายเป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของเมืองหลวง ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าจังหวัดนนทบุรี มีความเป็นพหุนิยม (Pluralism) เนื่องจากมีความหลากหลายของกลุ่มประชากร กล่าวคือ กลุ่มคนที่อยู่มาแต่ดั้งเดิม ซึ่งยังคงความเป็นชุมชนที่โดดเด่นด้านจารีตวัฒนธรรม ส่วนกลุ่มที่อพยพย้ายถิ่นมาตั้งรกรากใหม่ เป็นกลุ่มที่ไม่มีความผูกพันทางสังคม รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และองค์ประกอบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในจังหวัดนนทบุรีเพื่อใช้ในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อแสวงหาความจริงที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry) โดยมองภาพรวมทุกมิติ (Holistic Perspective) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่สนใจกับสภาพแวดล้อมนั้น

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความรู้เรื่องความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 25 รูปหรือคน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 2) ข้าราชการที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาพลเมือง จำนวน 5 คน 3) นักการเมือง จำนวน 5 คน 4) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 5 คน และ 5) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่สร้างขึ้น เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัว

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงและวิเคราะห์จำแนกอย่างเป็นระบบ เพื่อตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ให้ครบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำไปสู่การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจากผลของการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

ผลการวิจัย

1. ลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี

1.1 ด้านรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม พบว่า บนพื้นฐานของความแตกต่างความหลากหลายของชุมชนและเชื้อชาติของประชาชน สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา (วัด โรงเรียน) และระบบราชการจึงเป็นองค์กรที่ช่วยหล่อหลอมและขัดเกลาให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่พึ่งตนเองได้ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ตระหนักรู้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

1.2 ด้านเคารพหลักความเสมอภาคและสิทธิผู้อื่น พบว่า การอยู่รวมกันของพลเมืองที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติและศาสนา ที่เรียกว่า สังคมพหุวัฒนธรรม ประชาชนจึงยึดถือจารีตวัฒนธรรมเป็นกติกาในการจัดระเบียบสังคม และมีหลักคำสอนในพุทธศาสนาช่วยกล่อมเกลาให้เป็นคนมีเหตุและผลนอกจากนี้กระแสโลกาภิวัตน์ ได้ทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้การเมืองตามรูปแบบตะวันตกมากขึ้น ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในหลักความเสมอ

ภาค เข้าใจถึงสิทธิของตนเองและสิทธิผู้อื่นให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

1.3 ด้านเคารพความแตกต่าง พบว่า จากการที่ชุมชนมีภูมิรัฐศาสตร์ที่แตกต่างกัน จึงเกิดการเรียนรู้เพื่อจัดระเบียบโครงสร้างของชุมชน และกำหนดแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันที่เรียกว่าจารีตวัฒนธรรม ประกอบกับหลักในทางพุทธศาสนา ที่สอนให้รู้ว่าทุกสิ่งในโลกล้วนมีความแตกต่างกันเป็นพื้นฐาน และกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประชาชนได้รับการปลูกฝังแนวคิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นสากล ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่เปิดใจยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพความแตกต่างของสมาชิกในชุมชน และไม่ใช้ความรุนแรง

1.4 ด้านเคารพกติกา พบว่า กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเกิดได้จากรูปแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ จารีตวัฒนธรรมและหลักพุทธศาสนา เพื่อใช้จัดระเบียบ ควบคุมสังคม และทำให้ชุมชนที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข และมีรูปแบบที่เป็นทางการคือ แนวคิดการเมืองซึ่งเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่เคารพและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับของสังคม รู้และเข้าใจผลลัพธ์ของการละเมิดกติกาของชุมชนและระเบียบ หรือข้อบังคับของสังคม เคารพ ยอมรับ และอยู่ภายใต้วิถีทางประชาธิปไตย

2. องค์ประกอบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี

2.1 ด้านอำนาจโดยความรู้ พบว่า มีภูมิรัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในชุมชน มีหลักพุทธศาสนาและจารีตวัฒนธรรม เกื้อหนุนให้เครือข่ายภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง ประกอบกับการไหล่บ่าของวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของเมืองหลวง ระบบทุนและระบบราชการ ทำให้เกิดโครงสร้างของอำนาจเชิงซ้อนขึ้น ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจโครงสร้างทางการเมืองและอำนาจรัฐ การปกครองระบอบประชาธิปไตยและการใช้อำนาจหรือหน้าที่ของตนตามรัฐธรรมนูญ

2.2 ด้านอำนาจในการปฏิบัติ พบว่า มีความซับซ้อนทางวัฒนธรรม จึงก่อให้เกิดอำนาจในการปฏิบัติ กลุ่มแรกเกิดจากกลไกตามกฎหมาย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐและนักการเมือง และกลุ่มที่สองเกิดจากกลไกตรวจสอบทางการเมือง ซึ่งมาจากระบบเครือญาติเชื่อมโยงกับจารีตวัฒนธรรม ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองรวมกลุ่มเพื่อพูดคุยและแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และมีส่วนร่วมในการเสนอคิดเห็นทางการเมืองในชุมชน

2.3 ด้านอำนาจของความคิดและทัศนคติ พบว่า เกิดขึ้นจากภายในชุมชน ประกอบด้วย ความเป็นพหุสังคมวัฒนธรรม จารีตวัฒนธรรมของชุมชน และหลักพระพุทธศาสนา ทำประชาชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และบริบทแวดล้อมได้ดี ส่วนภายนอกชุมชน ได้แก่ ประชาธิปไตยตามรูปแบบตะวันตก ที่มีความเป็นสากลและเป็นที่ยอมรับ

กันอย่างแพร่หลาย ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย เคารพสิทธิของผู้อื่นและความเห็นของบุคคลอื่น ยอมรับความเห็นต่างของคนในชุมชน

3. พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี ตามหลักสัปปุริสธรรม 7

3.1 ด้านรู้จักเหตุ พบว่า ความหลากหลายของกลุ่มคน สังคมและวัฒนธรรม ส่งผลให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และบริบทของชุมชน มีความรู้ความเข้าใจกฎ กติกา เงื่อนไขของชุมชน เรียนรู้เพื่อปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของสังคม

3.2 ด้านรู้จักผล พบว่า ระบอบประชาธิปไตย มีมิติผลประโยชน์สาธารณะซึ่งเกิดจากการจัดระเบียบชุมชน การจัดการทรัพยากร กลไกตรวจสอบและถ่วงดุล และมิติผลประโยชน์ของตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ได้รับสิทธิประโยชน์และการยอมรับในสังคม ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่ยอมรับและเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจถึงประโยชน์ของการปฏิบัติตน หรือผลของการกระทำที่จะเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวหรือชุมชน ตลอดจนยอมรับผลกระทบจากการกระทำทั้งในวงแคบและวงกว้าง

3.3 ด้านรู้จักตน พบว่า มูลฐานคติชนวิทยา หลักพระพุทธศาสนา และระบบราชการ ซึ่งทำให้ประชาชนเรียนรู้ความเป็นมาและหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการเรียนรู้ตนเองและชุมชน ภายใต้สภาวะแวดล้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมสมัยใหม่ได้

3.4 ด้านรู้จักประมาณ พบว่า ฐานคิดแบบธรรมชาตินิยม เกื้อหนุนให้ประชาชนใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ส่วนฐานคิดแบบทุนนิยม ส่งผลให้เกิดการเผาผลาญทรัพยากรเพื่อสนองตอบความเจริญของกระแสทุนนิยม ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่รู้จักการดำเนินชีวิต ใช้ชีวิตอย่างสมถะพอเพียง มีสติในการคิด พิจารณาสิ่งต่าง ๆ รอบตัวว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ

3.5 ด้านรู้จักกาล พบว่า เกิดจากการแสดงบทบาทตามจารีตวัฒนธรรมของชุมชนและการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการวางแผนการบริหารงานภาครัฐ ที่ทำให้ประชาชนยึดถือปฏิบัติ ดังนั้นประชาชนจึงเป็นผู้ที่รู้และรับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน ตระหนักและมีสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม และรู้จักการจัดการเวลา

3.6 ด้านรู้จักชุมชน พบว่า รูปแบบเชิงสถิต ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพและภูมิรัฐศาสตร์ ที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงได้ยาก และรูปแบบเชิงพลวัต ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปได้ตามบริบทแวดล้อมของชุมชน เช่น ทัศนคติ ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่ศึกษาและเรียนรู้ชุมชนที่ตนเองอาศัย ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป เรียนรู้เงื่อนไขหรือข้อตกลงของชุมชน

3.7 ด้านรู้จักบุคคล พบว่า พัฒนาการทางการเมือง ส่งผลให้โครงสร้างที่มีความซับซ้อน หลักพระพุทธศาสนาที่เน้นการคบคนดีหรือเลือกคบบัณฑิต และแนวคิดการเมือง

ตะวันตก ของผู้นำทางการเมืองหรือนักการเมือง ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่รู้จักความแตกต่างของแต่ละบุคคลจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ

4.รูปแบบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี

4.1 ด้านธัมมัญญู (ผู้รู้จักเหตุ) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาตนเองโดยปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และบริบทของชุมชน มีความรู้ความเข้าใจกฎ กติกา ของชุมชน

4.2 ด้านอัตถัญญู (ผู้รู้จักผล) สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเคารพความแตกต่างของกันและกัน ตระหนักรู้ว่าการกระทำใด ๆ ของตนเองย่อมมีผลต่อสังคมส่วนรวม โดยการเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจถึงประโยชน์ของการปฏิบัติตนและผลของการกระทำที่จะเกิดต่อตนเอง ครอบครัวหรือชุมชน ตลอดจนยอมรับผลกระทบจากการกระทำของตนเอง

4.3 ด้านอัตตัญญู (ผู้รู้จักตน) ส่งเสริมให้ประชาชนยึดมั่นในหลักพุทธศาสนา รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และเคารพกติกา โดยการเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจถึงประโยชน์ของการปฏิบัติตนและผลของการกระทำที่จะเกิดต่อตนเอง ครอบครัวหรือชุมชน ตลอดจนยอมรับผลกระทบจากการกระทำ ของตนเองและชุมชน

4.4 ด้านมัตตัญญู (ผู้รู้จักประมาณ) ส่งเสริมให้ประชาชนเคารพหลักความเสมอภาคและสิทธิผู้อื่น รู้จักการวางตนให้มีความพอดี พอเหมาะ และพอควร โดยเป็นผู้มีสติในการคิด พิจารณาสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และสามารถตัดสินได้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ และเคารพความแตกต่างทางความคิด การปฏิบัติตามกฎหมายและหลักประชาธิปไตยที่เป็นสากล

4.5 ด้านกาลัญญู (ผู้รู้จักกาลเวลา) ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถแสดงบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และเคารพหลักความเสมอภาคและสิทธิผู้อื่น เคารพกติกา โดยเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน ตระหนักและมีสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้

4.6 ด้านปริสัญญู (ผู้รู้จักชุมชน) ส่งเสริมให้ประชาชนยึดมั่นในการเคารพกติกา เคารพความแตกต่าง และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยการเรียนรู้ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ การเรียนรู้รูปแบบการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปและเรียนรู้เงื่อนไขหรือข้อตกลงของชุมชน

4.7 ปุคคลัญญู (ผู้รู้จักบุคคล) ส่งเสริมให้ประชาชนเคารพความแตกต่างของกันและกัน เปิดใจยอมรับความเห็นต่าง เคารพหลักความเสมอภาคและสิทธิผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เคารพกติกาของชุมชน โดยการเรียนรู้ความแตกต่างของแต่ละบุคคล

อภิปรายผลการวิจัย

1. ลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ทำให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ตระหนักรู้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม 2) ด้านเคารพหลักความเสมอภาคและสิทธิผู้อื่น ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจในหลักความเสมอภาค สิทธิของตนเอง เคารพสิทธิผู้อื่น และไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น 3) ด้านเคารพความแตกต่าง ทำให้ประชาชนเปิดใจยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพความแตกต่างของสมาชิกในชุมชน และไม่ใช้ความรุนแรงหรือกำลังต่อผู้ที่เห็นแตกต่าง และ 4) ด้านเคารพกติกา ทำให้ประชาชนเคารพและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับของสังคม รู้และเข้าใจผลลัพธ์ของการละเมิดกติกาของชุมชนและระเบียบ หรือข้อบังคับของสังคม เคารพ ยอมรับ และอยู่ภายใต้วิถีทางประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีพื้นฐานมาจากการที่คนในชุมชน มีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จึงต้องเรียนรู้บทบาทหน้าที่และเสรีภาพของตนเอง เคารพในเสรีภาพและศักดิ์ความเป็นมนุษย์ของคนอื่น ๆ ตลอดจนยึดหลักความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่างของกันและกัน และเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน และที่สำคัญคือการสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยปลูกฝังให้พลเมืองเรียนรู้ลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เพื่ออบรมสั่งสอนให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้และประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงามและเป็นกำลังสำคัญเพื่อช่วยพัฒนาบ้านเมือง สังคม และประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นซึ่งสัมพันธ์กับรอดพึ่งครุฑ และคณะ (2564) กล่าวว่า การหล่อหลอมและขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการในการอบรมสั่งสอนให้สมาชิกของสังคมได้รับรู้และประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้อง มีจิตสำนึกของพลเมือง เห็นประโยชน์ของส่วนรวม การรู้จักควบคุมตนเอง การเรียนรู้และการฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของกรณัฐ ระงับทุกข์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย 1) ด้านการเคารพกฎกติกา ได้แก่ ให้ความสำคัญกับการเคารพกฎกติกา เพราะเชื่อว่าจะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม 2) ด้านเคารพสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ เชื่อว่าการเคารพสิทธิเสรีภาพต่อตนเองและผู้อื่น ที่มีต่อสังคมจะทำให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และ 3) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ ความเป็นวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกันในระบบเครือญาติ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ โดยมีศาสนาประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

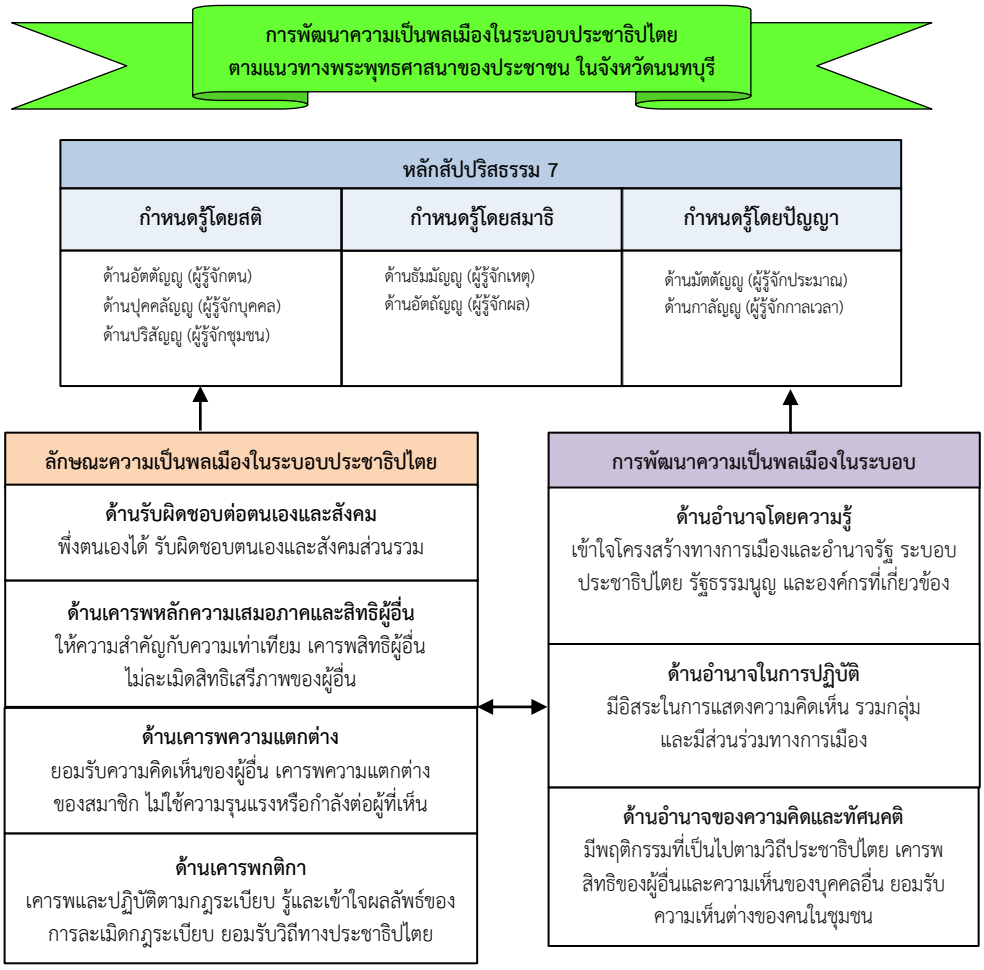
2. องค์ประกอบการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านอำนาจโดยความรู้ ทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจโครงสร้างทางการเมืองและอำนาจรัฐ การปกครองระบอบประชาธิปไตยและการใช้อำนาจหรือหน้าที่ของตนตามรัฐธรรมนูญ และบทบาทขององค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ 2) ด้านอำนาจในการปฏิบัติ ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง รวมกลุ่มเพื่อพูดคุยและแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และมีส่วนร่วมในการเสนอคิดเห็นทางการเมืองในชุมชน และ 3) ด้านอำนาจของความคิดและทัศนคติ ทำให้ประชาชนเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย เคารพสิทธิของผู้อื่นและความเห็นของบุคคลอื่น ยอมรับความเห็นต่างของคนในชุมชน แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ส่งผลให้ประชาชนมีความรู้และเข้าใจบทบาทสำคัญของความเป็นพลเมืองสิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และมีความผูกพันกับประเด็นสาธารณะของชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืนและสามารถสร้างรากฐานเพื่อพัฒนาการเมืองการปกครองประชาธิปไตยของประเทศไปสู่ความก้าวหน้าและมั่นคง ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2559) กล่าวว่า หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรเข้ามาทำงานร่วมกันภายใต้วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชน 2) การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโดยผ่านทางสื่อมวลชน 3) การเชื่อมโยงประสานเครือข่ายภาครัฐและเอกชน สอดคล้องกับงานวิจัยของธนาชัย สุนทรอนันตชัย และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หน้าที่ของพลเมืองกับการเสริมสร้างสิทธิเสรีภาพสู่ความเป็นพลเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ตัวแบบการกำหนดหน้าที่พลเมืองประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) พลเมืองมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองและมีความตื่นรู้ 2) มีองค์กรหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบด้านการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองเป็นการเฉพาะ 3) ผู้จัดการศึกษา ครู และผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง รวมถึงมีองค์ความรู้ในกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง 4) ชุมชนและท้องถิ่นให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง และ 5) ภาครัฐต้องสนับสนุนพรรคการเมืองหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมือง

3. พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย 1) ด้านธัมมัญญู (ผู้รู้จักเหตุ) โดยปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และบริบทของชุมชน มีความรู้ความเข้าใจกฎ กติกา เงื่อนไขของชุมชน เรียนรู้เพื่อปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของสังคม 2) ด้านอัตถัญญู (ผู้รู้จักผล) โดยการเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจถึงประโยชน์ของการปฏิบัติตนและผลของการกระทำที่จะเกิดต่อตนเอง ครอบครัวหรือชุมชน ตลอดจนยอมรับผลกระทบจากการกระทำของตนเองและชุมชน 3) ด้านอัตตัญญู (ผู้รู้จักตน) โดยการ

เรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจถึงประโยชน์ของการปฏิบัติตนและผลของการกระทำที่จะเกิดต่อตนเอง ครอบครัวหรือชุมชน ตลอดจนยอมรับผลกระทบจากการกระทำของตนเองและชุมชน 4) ด้านมัตตัญญู (ผู้รู้จักประมาณ) โดยเป็นผู้มีสติในการคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและสามารถตัดสินได้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ และเคารพความแตกต่างทางความคิดและการปฏิบัติตามที่กฎหมายและหลักสากลตามระบอบประชาธิปไตย 5) ด้านกาลัญญู (ผู้รู้จักกาลเวลา) โดยเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน ตระหนักและมีสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ 6) ด้านปริสัญญู (ผู้รู้จักชุมชน) โดยการเรียนรู้ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ การเรียนรู้รูปแบบการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และเรียนรู้เงื่อนไขหรือข้อตกลงของชุมชน และ 7) ด้านปุคคลัญญู (ผู้รู้จักบุคคล) โดยการเรียนรู้ความแตกต่างของแต่ละบุคคล เรียนรู้ว่าผู้ใดเป็นคนเก่งและมีความสามารถ และจะต้องรู้ว่าผู้ใด การเรียนรู้ความแตกต่างของแต่ละบุคคล การรู้ว่าใครเป็นคนเก่งและมีความสามารถ และรับรู้ว่าใครแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาตนเอง ขึ้นอยู่กับการรับรู้ด้วยความตื่นตัว การเรียนรู้เรื่องตนเอง การเข้าใจเรื่องตนเองและสถานการณ์ต่าง ๆ การค้นหาข้อมูลและความจริงอย่างถี่ถ้วนและครอบคลุม และการใช้ปัญญาในการวิเคราะห์ การตัดสินใจ การทำความเข้าใจ และการประเมินเพื่อที่จะให้ความสำคัญกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว แสดงให้เห็นว่า พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดนนทบุรีตามหลักสันปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาตนเอง บนพื้นฐานของการกำหนดรู้โดยสติ เพื่อเรียนรู้ตน เข้าใจตนและสภาวะต่าง ๆ การค้นหาข้อมูลและข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบและถี่ถ้วน และการกำหนดรู้โดยปัญญา การวิเคราะห์ การไตร่ตรองและการใคร่ครวญ เพื่อประเมินสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่ง สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) (2509) กล่าวว่า ทำให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติการงานให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี และเป็นหลักปฏิบัติเพื่อทำคนให้เป็นผู้สงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า สอดคล้องกับงานวิจัยของปรมต วรรณบวร (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ คือ มีความรับผิดชอบต่อสังคม รู้หน้าที่ของตนเอง เข้าใจและตระหนักในหน้าที่ของตนเอง 2) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม เป็นคนที่มีเหตุผล และยอมรับความเป็นจริงของผลที่เกิดขึ้น 3) การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร คือ การพัฒนาศักยภาพของตนเอง ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม 4) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี คือ การรู้จักความพอเหมาะ รู้จักพอดี และพอเพียง พึ่งตนเอง วางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ 5) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม คือ การใช้เวลาให้เหมาะสม รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา และมีส่วนร่วมตัดสินใจ 6) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม คือ ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม เคารพระเบียบกฎเกณฑ์ และจารีตขนบธรรมเนียมของชุมชน และ 7) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอ และอารมณ์ของผู้อื่น คือ การเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

องค์ความรู้จากการวิจัย

สามารถสรุปภาพองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

สรุปได้ว่า การพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เป็นผู้ที่มีลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย 1) รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยเป็นผู้ที่พึ่งตนเองได้ รับผิดชอบตนเองและสังคมส่วนรวม 2) เคารพหลักความเสมอภาคและสิทธิผู้อื่น โดยเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น 3) เคารพความแตกต่าง โดยเป็นผู้ที่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพความแตกต่างของสมาชิก ไม่ใช้ความรุนแรงหรือกำลังต่อผู้ที่เห็นแตกต่าง และ 4) เคารพกติกา โดยเป็นผู้ที่เคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบ รู้และเข้าใจผลลัพธ์ของการละเมิดกฎระเบียบ ยอมรับวิถีทางประชาธิปไตย จะต้องใช้หลักการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยการเสริมพลังอำนาจใน 3 มิติ ได้แก่ 1) ด้านอำนาจโดยความรู้ โดยการสร้างความรู้และความเข้าใจโครงสร้างทางการเมืองและ

อำนาจรัฐ ระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน 2) ด้านอำนาจในการปฏิบัติ โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น รวมกลุ่ม และมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากยิ่งขึ้น และ 3) ด้านอำนาจของความคิดและทัศนคติ โดยการการสนับสนุนมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย เคารพสิทธิของผู้อื่นและความเห็นของบุคคลอื่น ยอมรับความเห็นต่างของคนในชุมชน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อนำประชาชนไปสู่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีความเป็นสากล โดยการนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาใช้ในการกำหนดรู้โดยสติ สมาธิ และปัญญา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีดังนี้

1. การกำหนดรู้โดยสติ ประกอบด้วย

1.1 ด้านอัตตัญญู (ผู้รู้จักตน) ส่งเสริมให้ประชาชนยึดมั่นในหลักพุทธศาสนา รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และเคารพกติกา

1.2 ปุคคลัญญู (ผู้รู้จักบุคคล) ส่งเสริมให้ประชาชนเคารพความแตกต่างของกันและกัน เปิดใจยอมรับความเห็นต่าง เคารพหลักความเสมอภาคและสิทธิผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เคารพกติกาของชุมชน

1.3 ด้านปริสัญญู (ผู้รู้จักชุมชน) ส่งเสริมให้ประชาชนยึดมั่นในการเคารพกติกา เคารพความแตกต่าง และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

สรุปได้ว่า การกำหนดรู้โดยสติ คือ การรู้จักตนเอง รู้จักบุคคล และรู้จักชุมชน กล่าวคือ จะต้องใช้สติในการเรียนรู้ตน เข้าใจตนและสภาวะต่าง ๆ รอบตัวเรา และจะต้องเรียนรู้ความแตกต่างของแต่ละบุคคล เคารพหลักสิทธิผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้วิถีของชุมชน จารีตวัฒนธรรม ความเป็นมา หรือบริบทแวดล้อมของชุมชน เป็นต้น

2. การกำหนดรู้โดยสมาธิ ประกอบด้วย

2.1 ด้านธัมมัญญู (ผู้รู้จักเหตุ) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาตนเอง สังคม และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2.2 ด้านอัตถัญญู (ผู้รู้จักผล) สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเคารพความแตกต่างของกันและกัน ตระหนักรู้ว่าการกระทำใด ๆ ของตนเองย่อมมีผลต่อสังคมส่วนรวม

สรุปได้ว่า การกำหนดรู้โดยสมาธิ คือ รู้จักเหตุ และรู้จักผล กล่าวคือ จะต้องมีสมาธิในการค้นหา ข้อมูล ข้อเท็จจริง อย่างรอบคอบและถี่ถ้วน เพื่อพิจารณาค้นหาเหตุและผลทั้งประโยชน์หรือปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

3. การกำหนดรู้โดยปัญญา ประกอบด้วย

3.1 ด้านมัตตัญญู (ผู้รู้จักประมาณ) ส่งเสริมให้ประชาชนเคารพหลักความเสมอภาคและสิทธิผู้อื่น รู้จักการวางตนให้มีความพอดี พอเหมาะ และพอควร

3.2 ด้านกาลัญญู (ผู้รู้จักกาลเวลา) ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถแสดงบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และเคารพหลักความเสมอภาคและสิทธิผู้อื่น เคารพกติกา

สรุปได้ว่า การกำหนดรู้โดยปัญญา คือ รู้จักประมาณ และรู้จักกาลเวลา กล่าวคือ จะต้องใช้ปัญญาในการวิเคราะห์ ไตร่ตรองและใคร่ครวญ เพื่อประเมินสิ่งต่าง ๆ รอบตัว แสดงบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้อง ถูกเวลา และเหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และเข้าใจมิติของการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามบริบทแวดล้อมของแต่ละชุมชน

2. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดรูปแบบ มาตรการ หรือวิธีการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายหรือมาตรการเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

4. กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนหัวข้อ การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชนสามารถนำหลักพุทธธรรมาประยุกต์ใช้กับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีกิจกรรมหรือโครงการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีเวทีสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นประเด็นการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ หรือผ่านระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือเครือข่ายไร้สาย หรือแอปปิเคชั่นต่าง ๆ เช่น Google Meet Microsoft Team Line Meeting เป็นต้น

3. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรนำเสนอหรือประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น Website Line Facebook เป็นต้น

4. สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีการเรียนการสอน เรื่องการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อให้นักเรียน

ประชาชน หรือผู้ที่สนใจ มีความรู้ความเข้าใจถึงหลักธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้ากับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละจังหวัด ภูมิภาค หรือทั้งประเทศ เพื่อกำหนดเป็นแนวนโยบายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในภาพรวมต่อไป

2. ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อใช้วางแผนการส่งเสริมการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนต่อไป

3. ควรมีการศึกษาวิจัยหลักพุทธธรรมอื่น มาบูรณาการกับหลักศาสตร์สมัยใหม่เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรณัฐ ระงับทุกข์. (2564). *การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในกรุงเทพมหานคร* (ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ณัฏฐพล บุณยพิพัฒน์. (2562). *ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย (พ.ศ. 2475–ปัจจุบัน) : ข้อสังเกตในเชิงทฤษฎี* เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารกิจการสาธารณะยุคติจิทัล ครั้งที่ 5 (การบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล : กฎหมาย ความเป็นธรรม และการกลับคืนสู่ประชาธิปไตย). ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2563). *การศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองสำหรับสังคมไทย* (รายงานวิจัย). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ธนาชัย สุนทรอนันตชัย และคณะ. (2562). *หน้าที่ของพลเมืองกับการเสริมสร้างสิทธิเสรีภาพสู่ความเป็นพลเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560* (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ปรมต วรรณบวร. (2559). *ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น* (ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี). (2509). *สัปปุริสธรรมหนังสืออนุสรณ์เนื่องในโอกาสงานฌาปนกิจศพ นายชัย*. กรุงเทพฯ: ม .ป .ท.

สัมพันธ์ รอดพึ่งครุฑ และคณะ. (2564). จิตสำนึกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. *วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, 8(2), 153-165.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

_____. (2559). *การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.